

RATA 1/98 ● Rahoitustarkastus tiedottaa

Ratan uusi tiedote antaa ajankohtaista taustatietoa Rahoitustarkastuksen toiminnasta, kannanotoista ja muista rahoitusmarkkinoita koskevista asioista. Ensimmäinen numero sisältää artikkelin valvottavien sisäisistä valvontajärjestelmistä, tietoa Rahoitustarkastuksen 1998 budjetista, yhteenvedon vuodenvaihteessa voimaan tulleista rahoitusmarkkinoita koskevista lainmuutoksista. Tiedote ilmestyy tänä vuonna neljä kertaa. Se ei korvaa Rahoitustarkastuksen lehdistötiedotetta.

Tässä numerossa:

- Sisäisen valvontajärjestelmän merkitys kasvamassa ja vaatimukset täsmentymässä
Mitä on sisäinen valvonta?
- Lainmuutoksia
- Rahoitustarkastuksen budjetti vuodelle 1998

Markkinoiden toimintaan liittyvät riskit ovat lisääntyneet

SISÄISEN VALVONTAJÄRJESTELMÄN MERKITYS KASVAMASSA JA VAATIMUKSET TÄSMENTYMÄSSÄ

Maailmanlaajuisen vapautumisen myötä toiminnan volyyymi rahoitusmarkkinoilla on kasvanut moninkertaiseksi. Toiminta markkinoilla on samalla muuttunut monimutkaiseksi, ja siihen liittyvät riskit ovat lisääntyneet. Luottolaitosten ja muiden rahoitusmarkkinoilla toimivien yritysten johto ei aina ole pystynyt estämään yrityksen ajautumista vaikeuksiin. Tähän on osin ollut syynä puutteellinen sisäinen valvonta.

Omistajat ja muut sidosryhmät ovat aiempaa innokkaampia asettamaan yrityksen johdon taloudelliseen vastuuseen yrityksen epäonnistumisista. Yritysjohto joutuu entistä tarkemmin miettimään, mitä siltä edellytetään. Tämä on lisännyt omistajien ja johdon tarvetta täsmentää pelisääntöjä.

Julkinen valta näkee tarpeelliseksi asettaa sisäiselle valvonnalle ja siihen sisältyvälle riskienhallinnalle minimivaatimukset erityisesti yhteiskunnan säätelemillä toimialoilla. Pankki- ja sijoituspalvelutoiminnassa sisäisen valvonnan tehostamista pidetään myös kansainvälisesti yhtenä keinona vähentää konkurseja ja muita taloudellisia epäonnistumisia.

Euroopan unionin direktiivit edellyttävät, että jäsenmaat asettavat kansallisella tasolla minimivaatimukset rahoitusmarkkinoilla toimivien yritysten sisäiselle valvonnalle. Jos eri osapuolilla ei ole selkeää käsitystä, mitä sisäisellä valvonnalla tarkoitetaan, yritysjohtoa on vaikea asettaa valvonnasta vastuuseen. Suomessa eduskunta on pannut toimeen direktiivien asettamia vaatimuksia muuttaessaan luottolaitoslakia ja lakia sijoituspalveluiden tarjoamisesta.

Rahoitustarkastus tarkastaa sisäistä valvontaa

Rahoitustarkastuksen tarkastustoiminnassa sisäinen valvonta on keskeinen tarkastuskohde. Silloin kun tarkastus osoittaa sisäisen valvonnan toimivan, voidaan yksityiskohtiin paneutuvaa substanssivalvontaa vähentää. Tämä tehostaa Rahoitustarkastuksen työtä ja vähentää siitä valvottaville aiheutuvia kustannuksia.

Sisäisen valvonnan toimivuus kaikkien edun mukaista

Sisäisen valvonnan toimivuuden turvaaminen on kaikkien osapuolten edun mukaista. Pankki tai muu rahoitusmarkkinoilla toimiva yritys, jonka sisäinen valvonta on kunnossa, pystyy omilla sisäisillä toimenpiteillään puuttumaan moniin sellaisiin kysymyksiin, jotka käytännössä jäävät ulkopuolisen valvonnan ulottumattomiin.

Sisäisen valvonnan toimivuus on yrityksen johdon etu, koska se parantaa johtamisjärjestelmää ja turvaa johtoa mahdollisilta laiminlyöntisyytöksiltä. Toimiva sisäinen valvonta pienentää taloudellisiin vaikeuksiin joutumisen riskiä. Tämä on niin omistajien kuin sijoittajienkin edun mukaista.

Sisäistä valvontajärjestelmää koskeva määräys ja sitä täydentävä ohje valmisteltavana

Vuoden 1998 vaihteessa voimaan tulleiden lainmuutosten mukaan Rahoitustarkastuksen on annettava valvottavilleen määräyksiä näiden riskienhallintajärjestelmille ja muulle sisäiselle valvonnalle asetettavista vaatimuksista. Sisäistä valvontaa koskevan määräyksen sekä siihen liittyvän ohjeen valmistelu Rahoitustarkastuksessa on loppusuoralla.

Määräyksen keskeinen sisältö

Rahoitustarkastuksen määräyksessä edellytetään, että luottolaitoksen tai muun rahoitusmarkkinoilla toimivan yrityksen johto

- päättää organisaatiosta ja huolehtii asianmukaisesti vastuun ja päätösvaltuuksien jaosta; johdon tehtävänä on lisäksi huolehtia, että sisäinen valvonta kattaa kaikki toiminnot
- asettaa toiminnalle määrä- ja laatutavoitteet ja valvoo niiden toteutumista
- hyväksyy riskinoton periaatteet, asettaa riskilimiitit ja valvoo niiden noudattamista
- varmistaa henkilökunnan ammattitaidon ja sopivuuden
- varmistaa, että yrityksen toiminta perustuu keskeisiltä osiltaan kirjallisiin kuvauksiin
- varmistaa riittävien laskenta- ja informaatiojärjestelmien olemassaolon
- varmistaa asianmukaisten tietoteknisten järjestelmien saatavuuden
- varmistaa henkilökunnan omien liiketoimien valvonnan riittävyyden
- järjestää sisäisen tarkastuksen
- varmistaa, että sisäisten ja ulkoisten tarkastajien tarkastushavainnot välittyvät hallintoelimille ja että havainnot käsitellään asianmukaisesti
- arvioi sisäisen valvonnan toimivuutta säännöllisesti
- päättää, miten valvontaa tehostetaan, kun siinä havaitaan puutteita.

Rahoitustarkastuksen käytännön valvontatyössä on ilmennyt, etteivät kaikki rahoitusmarkkinoilla toimivissa yrityksissä työskentelevät tunne sisäisen valvonnan periaatteita tai ymmärrä niiden merkitystä. Vaikka nämä periaatteet ovat sinänsä vakiintuneita ja yleisesti hyväksytyjä, saatetaan ne nyt entistä paremmin Rahoitustarkastuksen valvottavien tietoon määräystä täydentävällä ohjeella sisäisen valvonnan periaatteista. Sekä määräys että sitä täydentävä ohje annetaan alkukeväästä.

Artikkelin on kirjoittanut
Ari Voipio

MITÄ ON SISÄINEN VALVONTA?

Sisäisellä valvonnalla (englanniksi Internal Control System) on monta

toisistaan hieman eroavaa määritelmää. Rahoitustarkastus käyttää yleiseurooppalaista Euroopan rahapoliittisen instituutin piirissä omaksuttua määritelmää. Sen mukaan sisäinen valvonta on prosessi, jonka avulla pyritään varmistamaan asetettujen päämäärien ja tavoitteiden saavuttaminen, voimavarojen taloudellinen ja tehokas käyttö, toimintaan liittyvien riskien riittävä hallinta, taloudellisen ja muun johtamisinformaation luotettavuus ja oikeellisuus sekä lakien ja määräysten sekä strategioiden, suunnitelmien, sisäisten sääntöjen ja menettelytapojen noudattaminen.

Suomen kieleen vakiintunut termi sisäinen valvonta on sikäli hieman harhaanjohtava, että kysymys ei ole pelkästään jälkikäteen suoritettavasta valvonnasta. Vähintään yhtä tärkeitä ovat ne johdon ohjaavat toimenpiteet, joilla organisaatio saadaan toimimaan halutulla tavalla. Kuvaavampaa olisi puhua sisäisestä ohjauksesta ja valvonnasta.

Tässä artikkelissa käytetään kuitenkin vakiintunutta ilmausta sisäinen valvonta. Se on se osa johtamisjärjestelmää, jonka avulla johto saa organisaation toimimaan haluamallaan tavalla ja joka tuottaa johdolle riittävän tiedon organisaation tilasta ja aikaansaannoksista.

LAINMUUTOKSIA

Vuoden 1998 alussa lainsäädäntöön voimaan tulleet muutokset tuovat mukanaan muun muassa seuraavia suuren yleisön kannalta mielenkiintoisia uudistuksia:

Talletussuojajärjestelmä uudistui

Uusi talletussuojajärjestelmä antaa tallettajalle pankkikohtaisen 150 000 markan talletussuojan. Osuuspankkien yhteenliittymään kuuluviin osuuspankkeihin tehtyjen talletusten talletussuoja on yhteensä 150 000 markkaa.

Tallettajille maksettavista korvauksista vastaa kaikkien pankkien yhteinen, pakollinen talletussuojarahasto siinä tapauksessa, että talletuspankki joutuu maksukyvyttömäksi. Talletussuojarahastoa valvoo Rahoitustarkastus (Rata).

Poikkeuksellisesti täyden suojan piiriin kuuluvat omassa käytössä olleen asunnon myynnistä ja samassa sijoitustarkoituksessa pankkiin talletetut varat kuuden kuukauden ajan talletuksen tekemisestä. Myös ennen 14.11.1997 pankkiin tehdyt määräaikaistalletukset korvataan täysimääräisesti. Edellytyksenä on, että talletussuojarahaston maksuvelvollisuus alkaa ennen talletuksen määräajan päättymistä. Luoton tai muun saamisen vakuudeksi annetut talletukset korvataan täysimääräisesti 1.1.2002 saakka, jos talletus on annettu vakuudeksi viimeistään 14.11.1997.

Ulkomaisten pankkien Suomessa oleviin sivukonttoreihin tehdyt talletukset ovat pankin kotivaltion talletussuojajärjestelmän piirissä.

Lisätietoja antavat lakimies Raimo Husu ja lakimies Päivikki Lehto-Sinisalo

Talletuspankkien osavuositarkastukset pakollisiksi ja luottolaitosten tilinpäätökset yleisön nähtäville

Kaikkien talletuspankkien on nyt julkaistavaosa-vuosikatsaukset, mikä parantaa tallettajien mahdollisuuksia saada tietoa pankkien taloudellisesta tilanteesta.

Talletuspankkien osavuositarkastuksen tulee sisältää osavuositulolaskelma ja -tase sekä selostus tuloskehityksestä samoin kuin varojen, velkojen ja taseen ulkopuolisten sitoumusten merkittävistä muutoksista. Osavuositarkastuksessa on oltava lisäksi selostus muun muassa toimintaympäristön merkittävistä muutoksista kuten lainsäädännön, korkotason tai kilpailutilanteen muutoksista sekä arvio pankin taloudellisen aseman tulevasta kehityksestä tilikautena. Osavuositarkastuksessa on myös ilmoitettava tiedot pankinlakiasäätöjen vakavaraisuussuhteen kehittymisestä.

Luottolaitoksen on pidettävä tilinpäätöksensä liitetietoineen nähtävillä toimipaikoissaan koko seuraavan tilikauden. Luottolaitoksen, joka on omistusyhteisön tai toisen luottolaitoksen tytäryritys, on pidettävä nähtävillä myös emoyrityksen tilinpäätös.

Tilinpäätösinformaation lisääminen ja hyvä saatavuus lisäävät pankkien nykyisten tai potentiaalisten asiakkaiden mahdollisuuksia seurata pankkien taloudellisen aseman kehitystä.

Lisätietoja antavat vs. toimistopäällikkö Paula Launiainen ja tutkija Maj-Britt Tapiainen

Pankit voivat nyt tarjota postipalveluita

Luottolaitokset voivat nyt toimia ns. asiamiesposteina. Hoidettavien postipalvelujen laajuus määräytyy luottolaitoksen ja postitoimiluvan haltijan välisen sopimuksen perusteella.

Lisätietoja antavat lakimies Terttu Morri ja lakimies Päivi Saari-Halonen

Luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten omistusyhteisötkin Ratan valvontaan

Sellaisissa konserneissa, joissa omistusyhteisö on luottolaitoksen tai sijoituspalveluyrityksen emoyritys, vastuu riskienhallintajärjestelmästä ja sisäisestä valvonnasta on käytännössä koko konsolidointiryhmän osalta omistusyhteisöllä. Näin ollen on tärkeää, että myös omistusyhteisöjä, jotka omistavat luottolaitoksen tai sijoituspalveluyrityksen, voidaan valvoa yhtä laajasti kuin luottolaitosta ja sijoituspalveluyritystä.

Lisätietoja omistusyhteisöjen valvontaan liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä antaa apulaisosastopäällikkö Risto Määttänen.

Kansainvälisiin indekseihin sidottujen sijoituskohteiden tarjoaminen vapautui 1.1.1998 lukien

Indeksiehdon käytön rajoittamisesta annettua lakia on muutettu mm. Rahoitustarkastuksen esityksestä 1.1.1998 lukien. Muutos vaikuttaa erityisesti ns. osakeindeksilainojen markkinoihin. Osakeindeksilaina on joukkovelkakirjalaina, jonka tuotto on sidottu tietyn tai usean osakeindeksin kehitykseen.

Lain muutoksen jälkeen suomalaisen yrityksen liikkeeseenlaskeman joukkovelkakirjalainan korkokanta voidaan sijoittaa koti- tai ulkomaisen arvopaperipörssin kaupankäynnin kohteeksi otettujen osakkeiden hintojen kehitystä kuvaavaan indeksiin (esim. Dow Jones Industrial

average- indeksi). Aiemmin suomalaisten joukkovelkakirjalainojen indeksisidonnaisuus on ollut mahdollista vain ETA-alueen pörssin indeksiin. Lisäksi lakia muutettiin siten, että sijoituspalveluyrityksistä annetun lain mukaisiin sijoituskohteisiin saa ottaa muunkin indeksiehdon. Uusi laki asettaa kotimaiset ja ulkomaiset liikkeeseenlaskijat velkapääoman hankinnassa samaan asemaan ja monipuolistaa kotimaisen liikkeeseenlaskijan mahdollisuuksia määrätä joukkovelkakirjalainojen tuoton määräytymisen perusteista.

Lisätietoja antaa toimistopäällikkö Timo Rintanen

Maaliskuun 1998 alusta muuttuva rahoituslainsäädäntö sisältää mielenkiintoisia asioita:

Rahanpesuepäilyjen ilmoitusvelvollisuus laajenee

Uusi laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä tulee voimaan 1.3.1998. Ilmoittaminen epäilystä rahanpesusta laajenee esim. rahapelitoimintaa järjestävien yhteisöjen ja kiinteistövälittäjien lakisääteiseksi velvollisuudeksi. Lisäksi ilmoitusvelvollisiksi tulevat muutkin kuin viranomaisten valvonnassa olevat, mutta vastaavaa toimintaa harjoittavat rahoituslaitokset, ulkomaisten rahoituslaitosten toimipaikat Suomessa sekä sijoituspalvelujen oheispalveluja tarjoavat yhteisöt.

Keskusrikospoliisin yhteyteen perustettava rahanpesun selvittelykeskus vastaanottaa ilmoitukset keskitetysti. Rahoitustarkastus valvoo uuden rahanpesulain noudattamista valvottavissaan ja pyrkii varmistamaan, että valvottavien oma organisaatio, ohjeistus, sisäinen valvonta ja toimintaperiaatteet ovat toimivalla pohjalla torjumaan ja havaitsemaan rikollista toimintaa.

Lisätietoja antaa lakimies Tuija Nevalainen

Kiinteistörahastolaki tulee voimaan 1.3.1998

Kiinteistörahastoja koskeva, uusi laki tulee voimaan 1.3.1998. Laki koskee kiinteistörahastotoimintaa, jossa yleisö osallistuu yhteisiin kiinteistösijoituksiin merkitsemällä, ostamalla tai muutoin hankkimalla julkisen osakeyhtiön osakkeita.

Kiinteistörahaston on laadittava kiinteistösijoitustoiminnastaan säännöt, joissa tulee kertoa esim. rahaston sijoituspolitiikasta ja sijoitusrajoituksista, osakkeen arvon laskemis- ja julkistamisperiaatteista, vieraan pääoman käyttämisestä koskevista periaatteista sekä aikomuksesta tehdä johdannaisopimuksia ja arvopaperien lainaus- ja takaisinostosopimuksia. Nämä säännöt hyväksyy Rahoitustarkastus. Kiinteistörahaston omaisuuden arvioi riippumaton kiinteistöarvioitsija.

Kiinteistörahaston velvollisuus hajauttaa riskiä lisää sijoittajien luottamusta. Sijoittajansuojan varmistamiseksi myös vieraan pääoman käyttöä rajoitetaan. Kiinteistörahasto on velvollinen hakemaan osakkeensa julkisen kaupankäynnin kohteeksi.

Lisätietoja antavat lakimies Olli Laurila ja lakimies Jari Virta

RAHOITUSTARKASTUKSEN BUDJETTI VUODELLE 1998

	Toteutunut 1996 FIM 1000	Toteutunut 1997 FIM 1000	BUDJETTI 1998 FIM 1000
KULUT			
HENKILÖSTÖKULUT			
Palkat	26 751	29 372	30 756
Muut henkilöstökulut	8 090	9 433	9 830
Yhteensä	34 842	38 805	40 586
MUUT KULUT			
Koulutus	974	1 361	1 960
Virkamatkat	1 027	1 382	2 099
Atk-kulut	2998	4 075	5 195
Toimistopalvelut	3188	3 738	3 665
Kiinteistön vuokra ja hoitokulut	3 660	4 107	4 217
Muut kulut	2266	2 139	3 867
Yhteensä	14 113	16 802	21 003
INVESTOINNIT			
Kalusto- ja laitehankinnat	1 225	379	281
Yhteensä	1 225	379	281
KULUT YHTEENSÄ	50 180	55 987	61 870
TUOTOT			
Toimenpidemaksut	1 101	1 585	1 580
Muut tuotot	165	294	268
TUOTOT YHTEENSÄ	1 266	1 879	1 848
NETTO	48 914	54 108	60 022

Rahoitustarkastuksen toiminnasta aiheutuvat kustannukset katetaan sen valvonnassa olevien ja julkisen kaupankäynnin kohteena olevien arvopapereiden liikkeeseenlaskijoiden suorittamalla valvontamaksuilla.